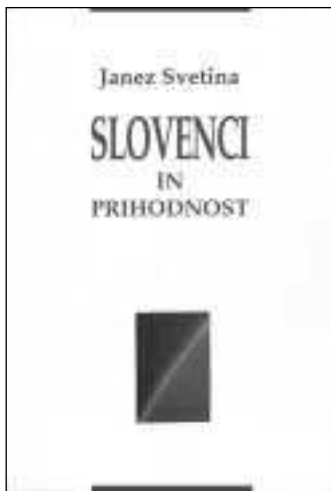

tičnem smislu”, kot pravi avtor sam, “skoraj tako obširno kot polje biti”.

Milko Poštrak

Janez Svetina

SLOVENCİ IN PRIHODNOST

Radovljica, DIDAKTA, 1992
302 str., cena: 2.730 SIT

Med teksti Janeza Svetine, ki so izšli po avtorjevi smrti (1991), je tudi knjiga *Slovenci in prihodnost*. Zdi se mi, da smem zapisati, da je Svetinova knjiga nekakšen učbenik za slovenski narod, točneje, za vsakega njegovega posameznika. Posameznik je namreč osnovna celica vsake skupnosti – narodne, verske in tudi družinske. Pri njem se začne vsako spreminjanje naroda. In to je tudi eno najpomembnejših sporočil knjige; politične spremembe, spremembe oblasti, državne ureditve, sprememe najrazličnejših resolucij, spremembe davčne in socialne politike, šolskega sistema, pravni in administrativni ukrepi itd. ne po-

menijo nič, če se ne začnejo spreminjati tudi ljudje sami. Gre za človekovo notranje spreminjanje v smislu vedno višjih moralnih in duhovnih norm, za njegovo vztrajno (in brezkompromisno) iskanje resnice. Kajti prav čaščenje in iskanje resnice je za Svetino temeljna naloga vsake družbe, ki hoče ustvariti zdravo duševno življenje svojih ljudi in harmonične in bogate medsebojne odnose; iskanje resnice je skratka temelj za kulturno in duhovno bogato družbo.

Opaziti je, da je bilo besedilo pisano leta 1989, torej v času, ko je bila Slovenija še ena izmed jugoslovanskih republik, a je bilo hkrati že močno čutiti slovenske odcepitvene težnje (proces proti četverici leto prej). Svetina se v svojem pisanju namreč dotika problemov, povezanih s takratnimi razmerami, in kjer je ta časovno-zgodovinska obarvanost le preveč očitna, je to označeno z uredniško opombo. Nekatere izmed avtorjevih “programskih točk” so danes izpolnjene (slovenska samostojnost, odprava monopola oblasti – tj. enopartijskega sistema, sproščena privatna iniciativa itd.), vendar najpomembnejše naloge ostajajo neizpolnjene, saj zadevajo posameznika in torej terjajo čas. Prav zato je knjiga *Slovenci in prihodnost* še vedno ali morda celo zmeraj bolj aktualna.

Svetina govori posebej o kulturno in posebej o duhovno bogati družbi. Pri prvem gre za to, da pojem kultura v svojem širokem pomenu ne zajema le nekaterih posebnih dejavnosti v družbi (glasba, arhitektura, likovna umetnost, film, gledališče...), marveč vse tisto v življenju posameznika in družbe, kar spodbuja njuno napredovanje, rast, počlovečenje. Avtor posebej predstavi vprašanja telesne in zdravstvene, etične, estetske, religiozne in duhovne kulture ter kulture mišljenja in medčloveških odnosov. Ko pa govori o duhovno bogati družbi, ima v mislih človekovo duhovno,

notranje iskanje, pri čemer posebej poudarja, da duhovnost presega religioznost/religijo (kar Slovenci radi pozabljamo). Že to razlikovanje (med kulturnim in duhovnim) kaže, da je Svetinovo razumevanje človekovega in narodovega življenja neprimerno globlje kot večine drugih avtorjev, ki so razmišljali (in razmišljajo) o teh vprašanjih.

Kajpada se avtor zaveda, da je za narodov obstoj potrebna določena stopnja gospodarskega razvoja; ker pa je bilo na to temo napisanega že več kot preveč in ker sam ni ekonomist, ta problem na začetku le nakaže – kasneje se ga namreč posredno večkrat dotakne. S tem vprašanjem so npr. povezani ustrezni življenjski pogoji za vsakega posameznika (primerna zaposlitev, socialna varnost, rešen stanovanjski problem...) – dovolj velika plača, da človeku ni treba neprestano misliti na to, kako bo preživel, ampak se lahko v miru posveča sebi in svoji družini. Skratka – uspešno rešena materialna/eksistencialna vprašanja.

Morda ne najvidnejšo, zato pa gotovo najpomembnejšo vlogo za perspektivno razvojno prihodnost slovenskega naroda ima vzgoja oz. šolstvo. Zato se temu vprašanju Svetina ni mogel izogniti (čeprav je o tem napisal dve knjigi: *Slovenska šola za novo tisočletje* in *Znamenja časov in šola* – slednja je izšla posthumno). Omeniti je treba, da se prav pri šolstvu (šole kot vzgojno-izobraževalne ustanove) najbolj pokaže problem, ki sem ga nakazala že na začetku. Slovenski pregovor pravi, da če slepec vodi slepca, oba padeta v jamo. Preneseno na področje šolstva to pomeni, da morajo biti vzgojitelji, učitelji in profesorji sami duhovno in umsko toliko zreli in izobraženi, da bodo v tem duhu lahko vzgajali in poučevali učence in študente; da bodo iz šol prihajali mladi, ki bodo sposobni samostojnega razmi-

šljanja; ki bodo vedeli, kaj pomeni osebna, notranja rast, kaj je zvestoba samemu sebi; mladi, ki bodo čustveno uravnovešene osebnosti in ne duhovni in duševni invalidi... Predvsem pa ljudje, ki bodo odprti v smislu iskanja; ljudje, ki se bodo zavedali, da nimajo nikakršnega patenta na resnico, in jim bo zato netolerantnost nekaj povsem tujega; ljudje, ki bodo sposobni prisluhnuti sebi in drugemu, ki se bodo raje odločali za sodelovanje kot za tekmovalnost, pri čemer pa ne bodo podlegali mediokriteti. Prav to je ena izmed največjih slabosti, ki smo jim podvrženi Slovenci in ki je za maloštevilni narod še posebej nevarna. Svetina opozarja, da mora družba (katere del je tudi šolstvo – sem sodi tudi univerza) na vsakem področju spodbujati elitnost in upoštevati razlike v sposobnostih, tako da bi odgovorna mesta zasedali le najboljši. Za to bi morali imeti izdelana merila, po katerih bi redno preverjali, ali posamezniki še ustrezajo nalogi, ki jo opravljajo, oz. ali je med kandidati za njihovo mesto kdo, ki je primernejši. Na ta način bi bilo zagotovljeno neprestano izmenjavanje najsposobnejših ljudi na vseh vodilnih mestih (na vseh področjih narodovega življenja) in bi bilo vsakomur preprečeno, da bi pognal korenine na določenem mestu (tudi to je bila (?) ena izmed slovenskih specialitet). Seveda se zaveda tudi nevarnosti, ki jih nosi s sabo človekovo notranje iskanje; opozarja na nevarnost zablode, na zlorabe okultizma... Toda vedeti moramo, da je vsako potovanje (tako in drugačno) v neznanu povezano s tveganjem, medtem ko stagnacija pomeni smrt.

Tisto, kar verjetno najbolj preseneča, sta optimizem in zaupanje, s katerima Svetina gleda na preteklost, sedanjost in tudi prihodnost slovenskega naroda. Včasih se človeku zazdi, da je v tem optimizmu tudi nekaj otroške naivnosti. Mogoče je to res. Ven-

dar ne smemo pozabiti enega osnovnih naravnih zakonov, da je človek to, kar o sebi misli, da je. Kdor sebe ceni in se ima rad, kdor se zaveda odgovornosti in darov, ki mu jih daje življenje, ta bo živel polno in uspešno, in drugi ga bodo cenili in imeli radi. In kar velja za človeka, velja tudi za narod. In v tem pogledu se je vredno zamisliti tudi ob Svetinovem pisanju o Slovencih kot *maloštevilnem* in ne *majhnem* narodu!

Jasna Kamin

Françoise Zonabend

DOLGI SPOMIN

Časi in zgodovine v vasi

Studia Humanitatis;

ŠKUC FF, Ljubljana, 1993,

258 str., il.; cena: 2.625 SIT

Modno gledanje na etnografska poročila je, da so to zmeraj zgodbe; včasih sicer dobijo obliko suhoparnega ali globokega znanstvenega dela, včasih pa se lahko približajo celo literarnemu opisu življenja ljudi, med katerimi antropolog ali etnolog preživi določeno obdobje in jih spozna (ali jih vsaj poskuša spoznati) "od znotraj". Prav prednost "notranjega (v)pogleda" in uporaba "mehkih metod", ki temeljijo na neposrednem "opazovanju z udeležbo", daje etnografskemu delu pečat najbolj humanega v humanistiki sploh. Toda kvalitativno opazovanje različnih načinov življenja je vse prej kot neproblematično in sestavljanje raziskovalčeve zgodbe je vse prej kot enostavna in jasno opredeljena naloga. Razpon med znanstveno suhoparnostjo (predvsem v izdelavi shem in modelov) ter zgodbičarskim opisovanjem je preširok, da bi etnografsko početje lahko pristalo pod varno notno znanstveno streho.

Raziskovalec na terenu se znajde najprej med tujimi ljudmi, ki se jim skuša približati po človeški plati, znajde se v tujem kognitivnem sistemu, ki ga poskuša razvozlati, in nenazadnje, znajde se med elementi neke tuje kulture – tako artefakti kot duhovni sistemi –, ki se mu kažejo kot nekaj samo po sebi obstoječega (in obenem privlačnega zaradi potez "nenavadne eksotičnosti"). Tudi takrat, ko antropolog ali etnolog raziskuje lastno kulturo, se znajde v nekem "tujem" svetu. Antropologi so se v Severni Ameriki prvič obrnili tudi k lastni ("beli") kulturi v dvajsetih letih tega stoletja, angleški socialni antropologi se etnografije lastnega terena praviloma niso lotevali (stvari so prepuščali folkloristom in zgodovinarjem), francoski antropologi pa so se tu in tam dotikali tudi svojega lastnega terena, čeprav so to polje obdelovali folkloristi in etnografi. Pristop skupine, ki se je konec šestdesetih let znašla v vasi Minot in tam delala (s prekinitevami, jasno) do leta 1975, je bil temeljito okužen s strukturalno antropologijo Clauda Lévi-Straussa oz. s tradicijo francoske socialne antropologije, ki se je navezovala na delo Durkheima in Maussa (še posebej očiten vir konceptov je šola slednjega). Eno izmed del, ki so jih med terenskim delom v Minotu in po njem napisale Tina Jolas, Marie-Claude Pingaud, Yvone Verdier in Françoise Zonabend, imamo sedaj tudi v slovenskem prevodu. To je lepa priložnost, da potegnemo nekaj vzporednic med slovensko in francosko etnologijo, še posebej zato, ker Bojan Baskar v sicer izčrpnih spremnih besedi, v kateri natančno opisuje razmerja med folkloristiko, etnografijo, etnologijo in socialno antropologijo v Franciji, niti z besedico ne omeni slovenske etnologije.

Še prej pa naj vendarle na kratko povzamem bistvene nauke zgodbe Zonabendove o Dolgem